

Sunne
kommun

Prästbols förskola HT-2024

Arbetsplan och plan mot kränkande behandling

Dokumenttyp	
Beslutad av	
Reviderad av	
Dokumentansvarig	

Innehåll

1. Presentation av förskolan	5
2. Sunne kommuns värdeord som genomsyrar förskolan utbildning	5
3. Vision för förskolan i Sunne kommun	5
4. Utbildning och undervisning	5
4.1 Lek	5
4.2 Språk och kommunikation	6
4.3 Systematiskt kvalitetsarbete	6
5. Kunskapsutveckling	6
5.1 Förutsättningar för måluppfyllelse	6
5.1.1 Förskolans nuläge utifrån vårens utvärdering:	7
5.1.2 Prioriteringsområde utifrån vårens utvärdering:	7
6. Tillgänglig lärmiljö	7
6.1 Förutsättningar för måluppfyllelse	8
6.1.1 Förskolans nuläge utifrån vårens utvärdering:	8
6.1.2 Prioriteringsområde utifrån vårens utvärdering:	9
7. Ledarskap	9
7.1 Förutsättningar för måluppfyllelse	9
7.1.1 Förskolan nuläge utifrån vårens utvärdering:	9
7.1.2 Prioriteringsområde utifrån vårens utvärdering:	10
8. Pedagogisk planering av aktiva åtgärder och främjande arbete mot kränkande behandling utifrån diskrimineringsgrunderna	10
8.1 Nuläge	10
8.2 Mål	10
8.3 Varför ska de lära detta (vision och långsiktighet)?	11
8.4 Hur vet vi att vi är på väg mot målen?	11
8.5 Hur gör vi/ vilka förutsättningar ger vi?	11
8.6 Kunskapsutveckling	11
8.7 Tillgänglig lärmiljö	11
8.8 Ledarskap	11
8.9 Uppföljning	12
8.10 Utvärdering	12
9. Pedagogisk planering	12

9.1 Nuläge.....	12
9.2 Mål.....	12
9.3 Varför ska de lära detta (vision och långsiktigt)?	12
9.4 Hur vet vi att vi är på väg mot målen?.....	12
9.5 Hur gör vi/ vilka förutsättningar ger vi?	12
9.6 Kunskapsutveckling	13
9.7 Tillgänglig lärmiljö.....	13
9.8 Ledarskap	13
9.9 Uppföljning.....	13
9.10 Utvärdering	13
10. Bilaga – Aktiva åtgärder mot diskriminering och plan mot kränkande behandling	13
10.1 Aktiva åtgärder mot diskriminering	13
10.2 Plan mot kränkande behandling.....	15
10.3 Vad avses med begreppet diskriminering?	16
10.4 Vad är kränkande behandling?.....	16

1. Presentation av förskolan

På Prästbols förskola har vi 28 barn inskrivna. Vi är under dagtid uppdelade på två avdelningar, Kotten och Kvisten. Kotten är den yngre gruppen där barnen är mellan 1–3 år. Kvisten är förskolans äldre grupp där barnen är mellan 3–6 år. Vi är 4 pedagoger på 100%.

På förskolan arbetar vi just nu med färger, känslor, diskriminering och tydliggörande pedagogik. Vi jobbar även med självständighet och empati för att ge barnen verktyg till att kunna bli en medmänniska, som värnar om den värld vi alla lever i.

Förskolan ligger nära till skog och natur som vi har möjlighet att använda oss av i vår pedagogiska undervisning. Utevistelse varje dag är viktigt för barnens hälsa. Vår närmiljö ger oss också tillgång till gymnastikhall och fotbollsplan. Förskolans lokal ligger i anslutning till skola och fritids vilket bidrar till ett dagligt samarbete.

2. Sunne kommuns värdeord som genomsyrar förskolans utbildning

- Respekt
- Utveckling
- Professionalism

3. Vision för förskolan i Sunne kommun

Förskolan i Sunne kommun arbetar utifrån visionen *En förskola för alla*. Alla barn får stöd och stimulans att lära och utvecklas till sin fulla potential.

Sunne kommuns förskolor har hög kvalitet i undervisning och utbildning. Sunne kommun har fortsatt hög andel förskollärare.

4. Utbildning och undervisning

De tre följande områdena ska vara grunden för förskolans planering för utbildning och undervisning.

4.1 Lek

Leken är viktig i barnens utveckling och lärande. Leken har en central plats i förskolans utbildning och undervisning. Alla pedagoger har ett förhållningssätt och lärmiljö som uppmuntrar till lek och som bekräftar lekens betydelse för barnens utveckling, lärande och välbefinnande.

4.2 Språk och kommunikation

Språk och kommunikation är en viktig förutsättning för barns fortsatta kunskapsutveckling och påverkan i sin framtida livssituation. Alla pedagoger har utbildning i språkutvecklingens betydelse och metoder för att stödja och anpassa för barns utveckling och lärande.

Ett utvecklingsområde generellt för förskolan är att belysa barns flerspråkighet och ge stöd i deras modersmål. Kontinuitet i förskolan är ett stöd för språkutveckling.

4.3 Systematiskt kvalitetsarbete

Det systematiska kvalitetsarbete som görs inom de tre områdena kunskapsutveckling, tillgänglig lärmiljö och ledarskap på både lång och kort sikt är nödvändiga för att styra och utveckla utbildningen i Sunne kommun.

Utbildningens och undervisningens kvalitet och förutsättningar följs systematiskt under läsåret. Detta för att säkra en hög kvalitet och utveckla verksamheten mot målpuppfyllelse.

Förskolans utbildning och undervisning utgår alltid från målen i förskolans läroplan, det krävs engagerade och kompetenta lärare för att barnen ska lära och utvecklas utifrån dessa. För att få ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete utgår vi från nuläge till förväntat läge utifrån nedanstående modell

Lärarens ledarskap och relation till varje barn lägger grunden för barnens kunskapsutveckling genom en tillgänglig lärmiljö.

Ett generellt utvecklingsområde är att tydliggöra och utveckla förskolans målstyrda processer både i planerad och spontan undervisning.

5. Kunskapsutveckling

Förskolan är första steget i utbildningssystemet och för barnets framtida skolgång. Undervisning och utbildning utgår från barnens erfarenheter, intressen, styrkor och behov. Möjligheten att känna sig trygg är en förutsättning för utveckling och lärande. Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att miljön präglas av tillgänglighet, trygghet, inkludering. För att följa barnets progression genom utbildningssystemet finns rutiner för överlämning finns mellan förskolor och förskola – grundskola. Detta för att ge barnet största möjliga förutsättningar i sin skolgång.

5.1 Förutsättningar för målpuppfyllelse

- Allt lärande ska utgå från barnets starka sidor, intressen och erfarenheter. Barnets progression följs och dokumenteras i pedagogisk dokumentation.
- Undervisningen ska ske under hela dagen, både utomhus och inomhus och i varierande miljöer.

- Undervisningen ska grundas på det systematiska kvalitetsarbetet planering, uppföljning, utvärdering och utveckling.
- Förskolans miljö ska främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet. Ett medvetet bruk av leken ska prägla verksamheten där varje barns utveckling och lärande främjas. För att möta och utmana alla barns lärande ska förskolan medvetet arbeta med skapande verksamhet.
- Förskolans lärmiljö ska påvisa mångfald

5.1.1 Förskolans nuläge utifrån vårens utvärdering:

På vår förskola har vi stort fokus på den vardagliga leken. Vi jobbar dagligen med att ta vara på barnens önskemål och intresse till lek. Vi pedagoger finns närvarande och lyhörda för att lättare kunna stötta och utmana barnen.

Under en längre tid har vi arbetat med fasta undervisningsdagar som innehållit olika lärandefokus. Syftet med dessa dagar är att vi pedagoger ska uppmärksamma alla olika lärandemål som läroplanen säger, men också för att kunna stötta alla barns utvecklingsområden.

Utifrån utvärderingens resultat så kommer vi även nästa termin fortsätta att jobba med barnens självbild kopplat till känslor.

5.1.2 Prioriteringsområde utifrån vårens utvärdering:

För att möjliggöra lärande och utveckling hos barnen ska vi pedagoger fortsätta att vara närvarande och lyhörda i barnens lek. Mindre lekgrupper i vår undervisning underlättar vår dokumentation likaså barnens delaktighet.

6. Tillgänglig lärmiljö

Tillgänglig lärmiljö innebär att undervisningen och utbildningen ska vara stimulerande, inkluderande och tillgänglig för alla barn utifrån deras förutsättningar. Handlingsplaner kan upprättas vid behov både på organisation – grupp – individ för att användas i förebyggande syfte.

Förskolan ska tillämpa ett normkritiskt förhållningssätt med syftet att synliggöra och kritiskt granska de normer som ligger till grund för diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Miljön ska vara tillgänglig för alla barn och inspirera dem till samspel, utforska omvärlden samt stödja barnets utveckling, lärande, lek och kommunikation.

6.1 Förutsättningar för måluppfyllelse

- Lär miljön ska utgå från det kompetenta barnet och stimulera barnet i dess utveckling och lärande. Alternativ kommunikation och extra anpassningar används aktivt.
- Värdegrunden ska tydliggöras i det aktiva arbetet mot diskriminering och plan mot kränkande behandling.
- Överlämningar av barn till förskoleklass sker vid överlämningskonferenser i slutet av vårterminen det året barnet fyller 6 år. Överlämningar sker om barnet byter förskola eller kommun.
- Stödfunktioner som finns inom förskolans verksamhet är barnhälso team, specialpedagog. Samtliga förskoleverksamheter har barnkonferenser kontinuerligt under året för att följa barnens lärprocesser och sätta in olika former av stöd där behov finns.
- Förskolans undervisning och utbildning ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar.
- Förskolan ska ge möjligheter att uttrycka och kommunicera upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik, dans.
- I samarbete med hemmet ska förskolan skapa bästa möjliga förutsättningar för att varje barn ska ges möjlighet att utvecklas rikt och mångsidigt. Förskolans verksamhet ska utgå från en helhetssyn på barnen och barnens behov.
- Förskolans lärmiljö ska påvisa mångfald
- Utökad tid kan ges till barn som har behov av särskilt stöd och stimulans.

6.1.1 Förskolans nuläge utifrån vårens utvärdering:

Vi har under hösten-23 skapat fram en aktivitetstavla till vår utegård för att tydliggöra vad för aktivitet/lek det finns att välja på idag. Syftet är att tavlan ska med hjälp av både TAKK och bilder lättare visa barnen vad som erbjuds men också utmana barn till att prova på nya aktiviteter/lek. Det ger även barnen frihet då barnen inkluderas då i verksamheten då de får vara med och bestämma vad de ska göra under sin dag genom det här arbetssättet. Genom tavlan skapas möjligheten att barnen inte påverkas av andras beslut av aktivitet utan att de själva framför deras egna åsikter - vad vill JAG, vad känner jag för att göra. Vi har just nu pausat nya förvandlingar i lärmiljön då vi är i momentet flytta/rensa för att vidare få nya lokaler.

6.1.2 Prioriteringsområde utifrån vårens utvärdering:

Vårt mål är att skapa trivsamma och lärorika miljöer i våra "provisoriska/nya" lokaler. Vi kommer ta med oss mycket av arbetssättet vi använder oss av idag i vår lärmiljö som t.ex. aktivitetstavla, gröna pricken, TAKK.

7. Ledarskap

Ledarskapet ska ge barnen förutsättning att lära och utvecklas, ge utmaningar och stimulans. Undervisning ska utgå från vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet där förskolläraren ska leda de målstyrda processerna. Förskollärare leder barnskötare och annan personal i utvecklingen av utbildningen.

7.1 Förutsättningar för måluppfyllelse

- Förskolan ska arbeta tematiskt för att skapa förutsättningar för meningsfullt lärande utifrån läroplan.
- Analys av utbildning, metoder och förhållningssätt ligger till grund för utveckling av stödstrukturer för organisation – grupp – individ.
- Förskollärarna ska leda undervisning genom ett medvetet förhållningssätt och utifrån ett relationellt perspektiv.
- Reflektionsunderlag ska användas kontinuerligt för att följa upp och utveckla de målstyrda processerna. Rektor tar del av detta minst en gång/månad.
- Alla i arbetslaget ansvarar för den egna såväl som den kollegiala utvecklingen.
- Alla i arbetslaget ska genomföra utbildningen utifrån styrdokument och har ett gemensamt ansvar att förbättra utbildningen.

7.1.1 Förskolan nuläge utifrån vårens utvärdering:

Utifrån vårens utvärdering så fokuserar vi mycket på att bekräfta barnens blandade känslor som uppstår i leken och vardagssituationer. Genom att vi är tydliga, närvarande och lyhörda kan vi förebygga och stötta barnen i att kunna hantera deras känslor.

Vi pedagoger strävar efter att ha en röd tråd i vårt arbetssätt, att vi alla ska möta barnen med samma förhållningssätt samt att få en tydligare väg mot målen. Våra dagar med specifika lärandefokus underlättar för oss pedagoger vad som förväntas idag i vårt ledarskap.

7.1.2 Prioriteringsområde utifrån vårens utvärdering:

Inför höstens nya lokaler och även nya förändringar i organisationen är vi förberedda på att i större utsträckning behöva förbereda och stötta barnen i förändringen och vad det innebär.

Prioriteringsområde inför hösten är att vi pedagoger behöver möta barnen och introducera de nya lärmiljöerna till en rolig, trygg och lärorik plats.

8. Pedagogisk planering av aktiva åtgärder och främjande arbete mot kränkande behandling utifrån diskrimineringsgrunderna

Under 2023/24 kommer vi ha prioriterat arbete kring diskrimineringsgrunderna:

- Etnisk tillhörighet
- Religion
- Trosuppfattning

8.1 Nuläge

Vi diskuterar kring hur vi uppmärksammar mångkultur i vår verksamhet idag. Vi kommer fram till att materialet och lärmiljöerna vi använder oss av idag kunde varit mer mångsidig. Polyglutt och boksamtal är de materialen vi aktivt använder oss av idag för att belysa ämnet (mångkultur). Vi alla är olika och lever i olika kulturer som bidrar till en mångfald.

8.2 Mål

Läroplanen "Utveckla en förståelse kring vad mångfald är med hjälp av traditioner".

8.3 Varför ska de lära detta (vision och långsiktighet)?

Vi vill ge barnen förutsättningar till att, på ett bra sätt möta dagens mångkulturella samhälle.

8.4 Hur vet vi att vi är på väg mot målen?

När barnen själva aktivt är nyfikna på våra olikheter i samhället och samtalar om mångfalden på ett positivt sätt.

8.5 Hur gör vi/ vilka förutsättningar ger vi?

- Skapa förutsättningar genom att möta och se mångkultur.
- Vi kommer att bestämma en fast dag som vi uppmärksammar mångkultur i vår undervisning.
- Utöka vår kunskap om mångkulturell undervisning.
- Lyhörda om barnens funderingar om mångfald i den vardagliga kontakten
- Använda våra lekgrupper i undervisningen

8.6 Kunskapsutveckling

Barnen ska få en förståelse för människors olika levnadsförhållanden, utifrån ett mångkulturellt perspektiv.

8.7 Tillgänglig lärmiljö

- Vi kommer att skapa ett rum i rummet som visar på en mångkulturell lärmiljö.
- Vi förändrar lärmiljön under terminens gång för att behålla och skapa en fortsatt nyfikenhet för mångfald hos barnen.

8.8 Ledarskap

- Benämna mångkulturella begrepp
- Uppmärksamma mångkultur i vardagssituationer och lek
- Närvarande och lyhörda *iför* barnens intresse och tankar
- Utmana alla barn utifrån deras egen förmåga
- Utöka vår kunskap om mångkulturell undervisning.

8.9 Uppföljning

8.10 Utvärdering

9. Pedagogisk planering

9.1 Nuläge

Vi har valt att fortsätta att arbeta och fördjupa barnens förståelse och kunskaper kring färg och känslor.

9.2 Mål

Utveckla förståelse för färger och att applicera denna kunskap i sin omgivning/närmiljö.

9.3 Varför ska de lära detta (vision och långsiktigt)?

För att kunna förstå, använda och även beskriva sin känsla för omgivningen. Att beskriva en känsla med ord kan vara svårt och vi vill ge barnen flera verktyg till det.

9.4 Hur vet vi att vi är på väg mot målen?

När barnen uppmärksammar och visar förståelse kring färger. Även kan koppla sin känsla till en färg som beskriver vad du känner, i både lek och vardagssituationer.

9.5 Hur gör vi/ vilka förutsättningar ger vi?

- Inför hösten (nya lokaler) skapa lärmiljöer som visar färg och känslor.
- Vi kan använda materialet vi har idag men på ett annat kreativt sätt.
- Ta fram nytt material som fördjupar sig i ämnet.
- Förnya aktiviteter som bidrar till att barnen får en fördjupad kunskap (problemlösningar)

9.6 Kunskapsutveckling

Ge barnen en kunskap och en förståelse till färg och känslor som barnen möter i omgivningen.

9.7 Tillgänglig lärmiljö

- Använda oss av temadagar med fokus på en färg och känslor en längre tid
- Använda oss fortsatt av TAKK och bildstöd
- Skapa och ta fram olika material som utmanar barnens kunskap t.ex. färg-känsla-bingo, flanosaga, experiment

9.8 Ledarskap

- Uppmärksamma färg och känslor i vardagssituationer och lek
- Närvarande och lyhörda i barnens intresse och tankar
- Utmana alla barn utifrån deras egen förmåga
- Intresse och engagemang
- Använda våra olika erfarenheter och synsätt i undervisningen

9.9 Uppföljning

9.10 Utvärdering

10. Bilaga – Aktiva åtgärder mot diskriminering och plan mot kränkande behandling

10.1 Aktiva åtgärder mot diskriminering

Alla barn har rätt att vistas i förskolan utan att utsättas för någon form av diskriminering eller kränkande behandling, alla barn i förskolan ska ha samma rättigheter. Alla som arbetar i förskolan ska aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för barn och elever oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck samt ålder. Förskolan ska dokumentera hur de arbetar för att förebygga och förhindra att något barn utsätts för trakasserier som har samband med någon av följande diskrimineringsgrunder.

Kön: att någon är kvinna eller man,

Åtgärd:

- Tänka på hur vi använder samtalsämnen, ord och tonfall, agerande och reaktioner som är könsrelaterade.
- Vi ska undvika att kategorisera efter kön.
- Uppmuntra många olika gruppkonstellationer i lek och styrda aktiviteter.

Könsöverskridande identitet eller uttryck: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön,

Åtgärd:

- Material och litteratur ska visa mångfald.
- Personalen är lyhörd för och fångar upp barnens tankar kring identitet och uttryck.

Etnisk tillhörighet: nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande,

Åtgärd:

- Vi ska lyfta fram och synliggöra de språk som barnen i gruppen möter i sin vardag.
- Vi ska påvisa variationer ur ett etniskt perspektiv.
- Material och litteratur ska visa mångfald.

Funktionsnedsättning: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,

Åtgärd:

- Material och litteratur ska visa mångfald.
- Kartläggningar och handlingsplaner följs upp systematiskt för att synliggöra och stödja barnets styrkor och behov.

Sexuell läggning: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning,

Åtgärd:

- Material och litteratur ska visa mångfald.
- Personalen är lyhörd för och fångar upp barnens tankar kring sexuell läggning.

Ålder: uppnådd levnadslängd,

Åtgärd:

- Vi ska ha en medvetenhet i hur vi använder begreppet ålder inkluderande

Religion/trosuppfattning,

Åtgärd:

- Material och litteratur ska visa mångfald.
- Personalen är lyhörd för och fångar upp barnens tankar kring olika trosuppfattningar.

10.2 Plan mot kränkande behandling

Alla verksamheter som lyder under skollagen, till exempel förskola, skola och fritidshem, måste varje år göra en plan mot kränkande behandling som ska tydliggöra hur aktiva åtgärder som ska förebygga och förhindra kränkningar. Det ska finnas en plan för varje verksamhet och den ska anpassas till läget som råder där. Genom observationer, intervjuer, trygghetsvandringar med barnen och utvecklingssamtal med vårdnadshavare kartläggs utbildningens behov av aktiva åtgärder. Fortlöpande under året dokumenteras händelser som kan uppfattas som kränkningar i utbildningen. Dessa händelser bearbetas i arbetslaget, med barnen, vårdnadshavare och rektor och resulterar i fortsatta åtgärder. Åtgärderna följs upp och utvecklas i reflektionsunderlaget och i den årliga utvärderingen.

Så här hanterar vi diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling (Bilaga)

1. Personal inom enheten/förskolan/avdelningen som ser eller får kännedom om att något barn är/har blivit diskriminerat, trakasserat eller kränkt har en skyldighet att genast agera och dokumentera.
2. Om ett barn upplever sig kränkt av barn, personal eller anhörig dokumenteras händelsen av personalen.
3. Föräldrar kan anmäla barnets upplevelse av kränkande behandling till personalen eller rektor. En kränkingsanmälan görs då av personal som sedan meddelar detta till rektor.
4. Rektor utreder om händelsen behöver utredas vidare, anmälan görs då till huvudman och utredning sker.

5. I varje enskilt fall görs en bedömning av hur allvarlig kränkningen är och om anmälan till social-tjänsten skall göras. Ansvarig för utredning och bedömning är rektor.

10.3 Vad avses med begreppet diskriminering?

(Diskrimineringslagen 2008:567, 1 kap, 4 §)

1. direkt diskriminering: att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,
2. indirekt diskriminering: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, visst funktionshinder, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,
3. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,
4. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet,
5. instruktioner att diskriminera: order eller instruktioner att diskriminera någon på ett sätt som avses i 1–4 och som lämnas åt någon som står i lydnds- eller beroendeförhållande till den som lämnar ordern eller instruktionen eller som gentemot denna åtagit sig att fullgöra ett uppdrag

10.4 Vad är kränkande behandling?

Källa: 6 kapitlet 3 § skollagen 2010:800

Det är ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet, utan att det är diskriminering enligt diskrimineringslagen.

Kränkande behandling är ett beteende som är oönskat av den som blir utsatt. Det är barnet eller eleven som upplever sig vara utsatt för kränkande behandling som avgör vad som är oönskat. För att det ska vara fråga om kränkande behandling enligt lagen måste kränkningen vara märkbar och tydlig. Den som kränker någon måste också förstå att uppträdandet upplevs som kränkande. I många situationer är det uppenbart att ett beteende är kränkande, men om det inte är det så måste barnet eller eleven klargöra för den som kränker att beteendet är

ovälkommet. Barnet eller eleven kan också ta hjälp av personalen i verksamheten. Vad som är kränkande behandling måste avgöras i varje enskilt fall.